

Leto spodletelih računov

Če bi hoteli zahajajoče leto 1944, morda najstrašnejše leto v zgodovini človeštva, politično oznamenovati, potem ga ne moremo krstiti drugače kakor za leto spodletelih računov. Leto spodletelih računov, bodisi da ga ocenjujemo s širšega, svetovnega ali evropskega stališča, bodisi da ga vrednotimo zgolj po merilih našega domačega političnega in vojnega obzorja.

Če se bodo neozdravljeni slovenski lahkoverneži za Silvestrovo morali potajiti, da bi jim ne bilo treba plačevati stav, katere so pred letom dni, pa junija in septembra letos tako radodarno ponujali redkim treznim, ki niso marali verjeti v konec čez noč in v raj, podarjen od velikodušnih zavezničkov, naj jim ne bo preveč nerodno in naj jih ne bo prehudu sram, da so se uračunali; zakaj ves svet, to se pravi, ves tisti lahkoverni svet v Evropi in izven nje, ki je bil prepričan o nemškem zlomu in o neizogibni zavezniški zmagi v letu 1944, bo imel letos celo brez prečute Silvestrovo noči enakega mačka kakor oni.

Ni naša naloga in še manj naš namen, da bi se ob koncu tega usodnega leta smejali tistim, ki so se usteli in ki so računali slabše kakor mi. Tudi ni naša naloga in namen, da bi hoteli uiti kakor preroki, ko verdar prav na naših osramočenih nepoholjšljivih napovedovalcih lahko vidimo, kako nehalen, zlasti pa narodu, kateremu moramo vsi služiti, škodljiv in nevaren posel je lahkomišno prerokovanje.

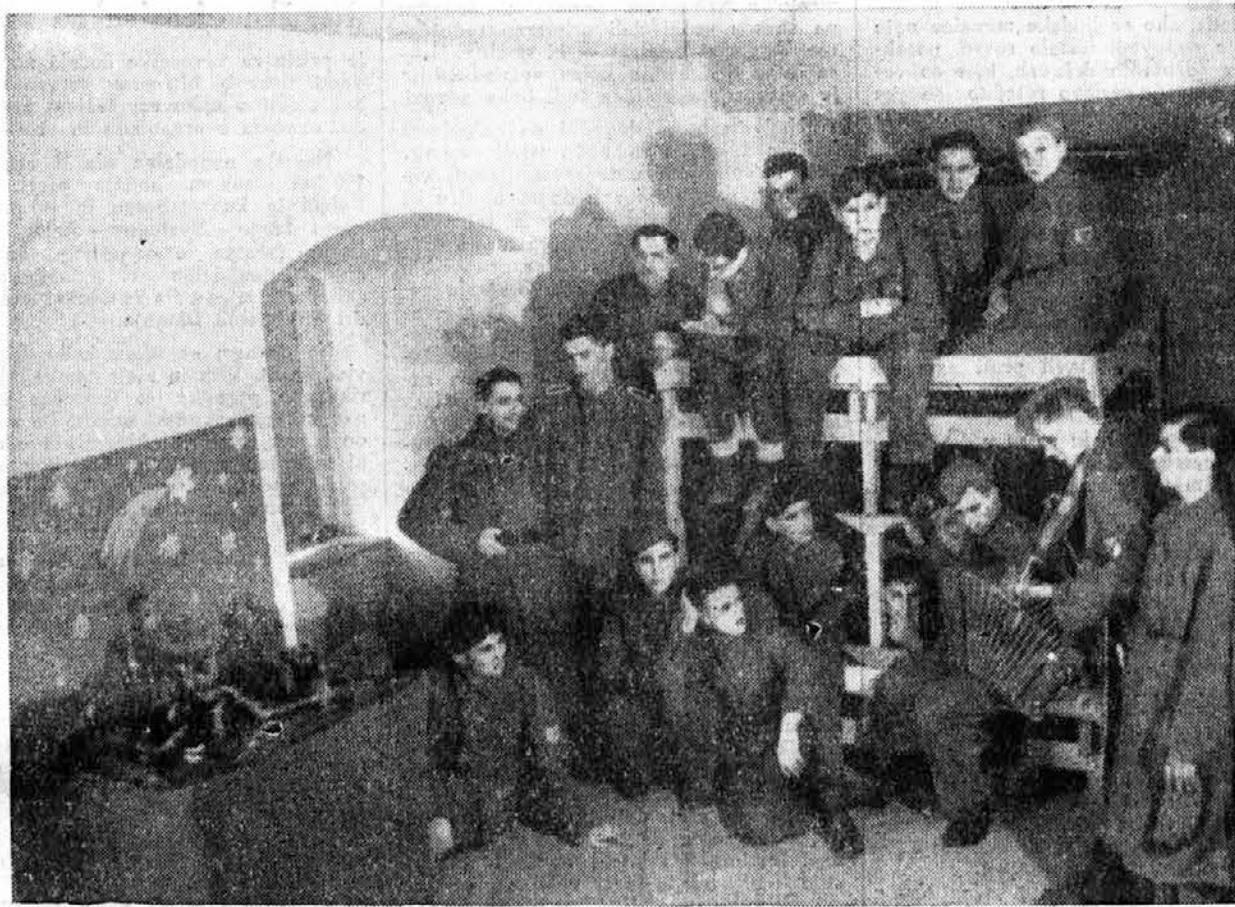
Naša naloga je samo, da nepristransko ugotavljamo vsa stvarna dejstva, ki o poteku in izidu te strašne vojne odločujejo; da svačmo naše ljudstvo pred slehernim podcenjevanjem njenih usodnih sil; da ob pravih presojanju ter vrednotenju dejstev, sil in razvoja neprenehoma opozarjamo, naj se naš narod ne da zapeljati po napovedih, agitaciji in domalah ali tujih sebičnih, celo zgolj osebnih računih, temveč naj se pri svojih odločitvah in pri vsem svojem življenju v tej vojni med preteklostjo in bodočnostjo, med starim in novim svetom, ravna zgolj po zapovedi lastnih koristi in lastnega občinstva; naj se ne žrtvuje za nikogar drugega kakor samo zase; naj živi in umira samo zase, če se hoče rešiti za bodočnost in mir.

In prav leto 1944, leto toliko spodletelih računov v svetu in pri nas, nam mora biti glede tega nov svarilen opomin in bodril, naj se od tega rešilnega, edino zdravega in edino pravega spoznanja ne damo zavesti po nikomer.

Nas pri presojanju nešteti spodletelih računov ne zanima toliko, če se danes pod uničujočim zaletom nemškega povračilnega orožja podirajo londonski hoteli, v katerih so junija, ob začetku vdora v Evropo prodajali sedeže za silvestrovo proslavo polne zmage nad Nemčijo; tudi nas toliko ne zanima poparjen razpoloženje angleških in ameriških ljudskih množic, ki so, zavajane po agitaciji in napovedih svojih gospodarjev, za letošnji Božič pričakovale zmagoslavnega pohoda v Berlin, pa dobile namesto tega nemško ofenzivo in lastni umik, čigar posledice se danes še ne dajo oceniti; tudi nas tako neposredno ne zanima vesta angleških razočaranj v Evropi, zlasti na Balkanu, kjer je angleški ministri predsednik računal, da bo s svojo dvo in triježno politiko kot tistim, ki so mu zatrjevali, da se bore za njegove cilje zato, da jih je oboroževal, redil, podpiral in hvallil, ker ni maral verjeti, da imajo ti ljudje vse drugačnega mojstra, kakor je on; edinega, katerega poslušajo; in pa cilj, ki je angleškim težnjam prav tako neizprosno nasproten kakor težnjam tistih, proti katerim je Anglija rdečega Belecubaba oboroževala in mu zaradi tega pomagala k razmahu. Kot žrtev tega spodleteliga računa padajo danes v Atenah angleški vojniki od orožja, ki ga je njihovim večeršnjim zaveznikom ter današnjim, najneizprosnejšim, najhujšim sovražnikom postala njihova lastna vlada.

Nas neposredno in kar se da bistveno zanima nauk, katerega nam ga leto 1944 daje z računi, ki so to leto spodleteli pri nas. Teh računov ni bilo ravno malo, in če bi se bil samo eden uresničil, bi bilo to utegnulo biti za slovenski narod v tem ali onem pogledu usodno.

Najprej je spodletel, temeljito in neopopravljivo spodletel račun Osvobodilne fronte ter vseh njenih javnih in filih, domaćih in tujih, visokih in nizkih, neumnih in modrih podpornikov in zavezničkov, da bo leto 1944 leto polne zmage komunizma nad Slovenci. Ljudje, ki računajo samo s prijemljivimi videzi ter duhovnih stvarnosti, kakor so notranje sile kakega naroda, zvestoba sebi in lastnemu izročilu, ljubezen do svobode in volja do žrtve, čeravno pravico in v zmago dobrega, sploh ne upoštevajo kot dejstva, ki bi v življenju in boju narodov odločala, so bili pred letom dni prepričani, da je slovenskega odpora

Immer Eins — im Kampfe und bei der Weihnachtsfeier — sind unsere Landeswehrmänner — Vedno eno, bodisi v boju, bodisi pri jasticah, so slovenski domobranci.

SLOVAŠKA — ŠE EN NAUK ZA EVROPSKE MALE NARODE

OZADJA IN POSLEDICE SLOVAŠKE »OSVOBODILNE« VSTAJE

Usoda narodov in njihova prava pot je ponajvečkrat odvisna od narodnega vodstva in njegove odločnosti, da se ne ozira na sleherni ljudsko marnjo, temveč se strogo ravna po svoji in po zapovedi narodnih koristi, pri tem pa stalno opira na idejo, katero si je narod kot vodnik zapisal na prapor. V trenutkih hudih preizkušenj se izkažejo močje in razodenejo slabosti. In mnogih narodov žalost je bila prav v tem, da so imeli na vodstvu slabosti, ki so v najtesnejših trenutkih izgubili glavo in zapeljali zaupano jim ljudstvo v brezvladje in zmedo. Tako je bilo na Finskem, tako v Romuniji in Bolgariji.

In dva meseca bosta minila, odkar smo s presenečenjem izvedeli, da je vihar revolucije zadil tudi nad malo, toda v zadnjih petih letih odlično razvijajočo se Slovaško. Tudi ta država je potrdila pravilo, da narodu povzročajo veliko manj zla slabosti sredi množic, kakor pa tisti ljudje iz vodstva, ki so s svojo slabostjo v usodi uri pogubili svoje ljudstvo v nesrečo.

Prenekateri izmed bralcev se bo še spomnil poteka krvave revolucije, ki so jo Slovaki okusili v približno tolikšni meri kakor mi Slovenci, samo da so se te kužne nesnage znebili mnogo prej, ker je takoj nastopila nemška oborožena sila in upornike podušila. Kaj je bil vzrok, da je v vrtnice državljanske vojne zabredel na-

rod, ki si je bil po dolgih bojih izvojeval državno samostojnost in se je pet let mirno razvijal v vsakem pogledu: v kulturni, gospodarstvu in narodni zavesti. Kaj je bil torej vzrok, da so izgubili razodeno ljubeč, ki so pet let uživali sadove mira in se potem tako lahkomišljeno poigravali s temelji svojega narodnega obstanka sploh?

Ni treba seči pregloboko, pa že najdemo en vzrok: anglosaško-sovjetska agitacija, ki ni marala urejene samostojne Slovaške, ker urejena majhna država ne bi hotela služiti tujim koristim in postati žrtveni kozel za draženje močnega nemškega soseda. Omajati vero vase, razpihovati notranjo trenja, ki so v vstajajočem narodu že prirojena, in končno ubiti vero v življenjsko sposobnost takšne države, to je bila težnja nasprotnikov.

Drugi vzrok je treba iskati v bližnjih bojiščih, katera so hoteli boljševiki omajati v vstajam v neposrednem bojnem zaledju, posebno tedaj, ko so si odprli skozi Romunijo pot proti Budimpešti.

Tretji vzrok pa so slovaški prvaki, slabši, ki niso bili na trdnih nogah in ne prepričani o svetosti svoje narodne stvari, temveč so izgubili v urah šibkosti, ki jih pozna sleherni človek in vsak narod, ravnotežje. Pustili so, da so dogodki zdrevli čeznje. Ti ljudje so se, ustrašili ljubega mira, ki so ga ne-

moteno uživali, čeprav so vsenaokrog divjali bojni viharji, in zanihali med kopico dvomov. Kratkovidnost, kakor jo opazamo tudi pri nas prav v tistih krogih, ki bi smeli vsaj pri njih misliti, da zaradi širšega obzorja in velikih možnosti za jasnejši razgled vidijo nekoliko več kakor do lastnega nosu.

Dr. Beneš, ki je v Londonu stalno pogreval večletost v tistih odurnih oblikah, zaradi katerih so si Slovaki dvajset let želeli priti izpod praškega varuštva, je stalno drezal in hujskal ter poklical na pomoč tudi vruga — boljševika. Prve mesece letošnjega leta se je gonja proti Slovaški ojačila: vodil jo je London, posledice tega razkrajnega dela pa je izkoriščal komunist kakor povsod. Sovjeti so začeli pošiljati padalce in skupine svojih organizatorjev v slovaške hribe, da so spravili na noge prve tolovaške oddelke. Toda zamaha, ki so ga ti uporniki kmalu pokazali, ne bi smeli pripisati le tuji agitaciji, temveč še v večji meri delu slovaškega voditeljskega razreda, ki je ob prvi trši preizkušnji odpovedal na vsej črti.

Zgodaj spomladi je klecnil vojni minister general Čatloš, ki je s svojimi podrejenimi najprej dopuščal zbiranje v hribih in pozneje pošiljal celotne oddelke slovaške vojske mednje. Zraven je sabotal ukrepe državnega glavarja in zapletel v pogubno igro ne-

komaj čaka, kdaj ga bo spet kdo razcepil na tabore in skupince in ga poglaval v jalov boj zato, da se bo nekaj ljudi na račun »slejnega« obračunavanja, to je na račun narodne zaslepljenosti redilo.

Tretji so spodleteli računi vsem tistim pri nas, katerih edina skrb v politiki in povsod je, da ne bi nikoli zamudili pravega vlaka, ki naj bi jih pripeljal do glavnega cilja; do oblasti in posesti. Prepričani so, da bodo ta cilj dosegli spet samo tedaj, če se povrne nekdajne gnilo stanje, katerega posledice v svojem narodnem in duhovnem življenju še danes v vsej strahoti občutimo. Izpolnitev svojih sebičnih pričakovanj si obetajo od zmage zavezničkov, katero so zaradi svojih srčnih želja morali pričakovati za letoš. Zaradi tega so menili, da ne smejo zamuditi ničesar, kar bi jih pri zavezniških upraviteljih za bodoče oblasti in v upravnike naroda. Skušali so igrati na vse karte, ki bi jim do tega pomagale. V opoju junjske invazije so se šli nekaj mesecev komedije s »pravo narodno vojsko«, ki da se bori proti »okupatorju«. Skušali so begati domobranstvo, za čigar branje in krvavečimi hrbi lahko uganjajo svojo grdo in naroda škodljivo igro. Ilapčevali so slehernemu namigu od zunaj in bili pripravljani požrti vse, da se prikupijo, četudi bi šel narod pri tem po zlu. Navzle Turjaku, Kočevju, Jelendolu in Grčaricam, navzle toliko krvi, gorja in grozot, ki so Slovence za vekomaj ločile od komunizma; navzle grozečim opominom iz Varšave in od drugod; navzle osle-

parjenim Poljakom, Belgijcem in Grkom; navzle toliko očitnim znamenjem nezadržnega razvoja v Evropi so se ti ljudje vendar spustili v poslednjo kupčijo z Osvobodilno fronto ter se z njo dogovarjali za »skupen nastop proti okupatorju«, to se pravi, za zadnji poskus, kako se ob dvajseti uri uničiti narod, ki se je za lastno silo in sam sebi prepričan rešil skozi vojno in revolucijo. Zaradi tega smo doživeli Cankarje, Kuharje in Snoje, doživeli somrak številnih »voditeljskih« malikov ter izdajo na vseh straneh. Ni še čas, da bi podrobno in stvarno razpravljali o tem, koliko gorja nas je izjalovljevanje teh ogabnih računov rešilo; toda prišlo bo tudi to in tedaj bomo marsikaj videli in še več razumeli.

Danes pa že vidimo in razumemo, da nam Slovencem ne sme biti prav nič žal, če je leto 1944 bilo za nas in za svet leto spodletelih računov. V kolikor so računi, katerih plačilo bi bili mi, naš obstanek in naša bodočnost, spodleteli zaradi naše treznosti, naše zavednosti, naše zrelosti in naše volje do življenja, moramo biti samo veseli, da je tako. In če bomo nauk tega leta in njegovih napačnih računov vzeli za svoje bodoče vodilo in potrdilo, potem bomo prepričani, da bo novo leto, naj bodo zunanji dogodki taki ali taki, za nas leto vse večjih stvarnih spoznanj, leto duhovnega strnjenja, leto narodnega zorenja, leto očiščenja in obračuna s poslednjimi ostanki gnlobe, izdajalstva in narodnega škodljivstva — to se pravi mogočen korak v novo, lepše življenje.

SREČNO NOVO LETO vošči vsem poštenim Slovencem »Slovenski dom«

IZ VSEBINE:

- Stran 1:
Leto spodletelih računov.
- Stran 3:
Ta je nedolžen, ker noče crkniti...
- Stran 5:
Dnevnik iz »osvobojenega« Beograda.
- Stran 6:
Januarska Titova amnestija — nova rdeča sleparija.
- Pismo nepozabnemu tovarišu — Borisu Kidriču.

le precejšen del častnikov in vojakov, pokornih zaradi vojaške discipline, temveč izročil ljudstvo na milost in nemilost rdečim drahlim, ki so nazadnje z besnim nasiljem in ognjem planile nad vsakogar, kdor se je obrnil od njih. Uporniki so se ustoličili v Banske Bistrici in si zagotovili sprčo malomarnosti slovaških oblastnikov nemoteno oblast. Tedaj so dobili še nekaj večjih »živin« iz Moskve in Londona. Kot elamne figure so med voditelji nastopali češki general Viest, njegov pomočnik Gollan in drugi častniki, v resnici pa so gospodarili moskovski rovarji, kajti več pravice je — kakor povsod — tudi tu dobil oče Moskvičan, kakor pa boter londonski Čeh. Slovenci razumemo, da je mamlom in lepim obljubam nasleden del preprostega slovaškega ljudstva, ko so že prej skušnjavam podlegli celo nekateri vodniki-slabiči. Denar, ki so ga spočetka revolucijski agentje trosili med ljudstvo, je zmotil prenekaterega kmeta, da je pomagal sam sebi kopati grob.

Zmeda, proti kateri se ta in oni slovaški vodnik ni uprl z vso odločnostjo narodnega izročila in neomajne vere v svoj narod, se je zagrizla posebno v meščanstvo, ki se mu je iz naveličnosti in presitosti zahotelo novih prihod in sprememb sploh. Če hočemo biti pravični, moramo upoštevati okoliščino, da je imelo tudi na Slovaškem odmev splošno agitacijsko geslo zavezniškega tabora, da bo za letošnji božič zmaga kronala skupne napore. Kako je moči drugače razumeti vročico naglico, s katero so londonski Čehi hoteli razglasiti za 28. oktober obnovo »Českoslovaške republike« in sestavili poseben oklic, ki naj bi označil vsemu ljudstvu zarjo jutrišnjega zmagoslavnega dne. Ako ne bi London in Moskva računala na nezmotljivost svojih vojaških računov, ne bi v slovaško uporniško gnezdo poslala najboljših izurjenih rovarjev.

Ko so nemški oddelki sklepali obroč okrog Banske Bistric, sta se pripeljala general Viest in podpolkovnik Gollan, da bi prevzela »vrhovno poveljstvo« nad »českoslovaško vojsko«, katero pa so imeli v krempljih visoki rdeči komisarji, ki so malo poprej prispeli iz Kijeve. Vsi ti so pristajali na letališču Tri Duby. Poslednji hip so se pokazali tudi posebni ameriški častniki, strokovnjaki za razstreljevanje. Moskva je poslala posebno poslanico, v kateri pozdravlja že zavzetje Bratislave in vpustavo »svobodne Českoslovaške«.

Vse to naj bi se bilo zgodilo 28. oktobra. In dan poprej je zaradi naskoka nemške vojske vsem odklenkalo! Uporniki, med katerimi je bilo veliko zapeljancev, so sami uničili vsa letala, s katerimi so mislili vodniki odnesti pete. Tako so ti padli v nemške roke. Po vodi so šla ne le vsa pričakovanja, temveč tudi vsi računi na vstajo v frontnem zaledju, ki naj bi Sovjetom pomagala do cenenege uspeha, katerega s svojo izmaganjo vojsko nikjer ne morejo doseči.

In dobček, katerega je iz te samomorilne pustolovščine dobilo slovaško ljudstvo?

Zdi se, da je odgovor skoraj odveč. Saj ne more biti drugačen kakor na naših tleh. Kakor pri nas so ostale ljudstvu v svarilo kadeže se razvaline nešteti naselij, množična grobišča zverinsko pomorjenih ljudi, uboštvo in razdejanje, obup in kasno, toda ne prekasno spoznanje. Samo gmotno škodo so ocenili za več kakor deset milijard slovaških kron.

Toda korenine zla so bile še pravčasno porvane in slovaško ljudstvo je začelo odpirati oči. Začelo se je spoznavanje, ki je po neizprosni zakonitosti usode zahtevalo tudi od lahkovernega slovaškega ljudstva grozotne gmotne in krvne žrtve. Da je dobila prerokova svarilna beseda odločnih državnih vodnikov v tem najmočnejšo potrdilo in da je vsakdo spoznal edino rešilno pot, pot neizprosnega in neusmiljenega boja z vsem, kar je komunističnega ali pa po komunizmu samo smrdi, pa naj to delo blagoslovja domači plačanci »voditelji«, Beneš ali London.

Glasovi iz Rusije

General Vlasov je izdal novo posla- nico vsem od boljševikov zasadenim narodom. V poslanici omenja, da je boljševizem že obsojen na polom, ker se vsa ljudstva dvigajo proti njemu.

»Mi verujemo v svojo zmago, ker za nami stoje že milijoni ruskih bor- cev, ki bodo strmoglavili Stalinov kr- vavi režim. Kdor ruski narod istoveti z boljševizmom, ta dela veliko napako, ker se vsi pošteni ruski rodoljubi okle- pajo našega osvobodilnega odbora. Skrivajte ruske oficirje, ki se nočejo boriti za koristi Stalina in njegovih rabljev. Pomagajte vsem ruskim voja- kom, ki beže iz boljševiške vojske. To niso nikakoli izdajalci, marveč največji rodoljubi. Pomagajte jim, dvigajte jih, podpirajte vse protiboljševiške borce.

Zaradi tehničnih težkoč v zvezi z uvedbo nočnega dela po tiskarnah je ta številka »Slovenskega doma« morala iziti samo na 6 straneh. Pri- hodnja številka bo izšla v običajnem obsegu.

TEDEN V SVETU

Kupa grenkobe, iz katere pijejo Po- ljski že šesto leto, se zmerom ni iz- praznila. Boljševiki izsiljujejo svoje zavezničke, posebno Angleže, ki gredo v popuščenju vedno dlje. Višek je bila Churchillova trditve, da Velika Britanija ni nikoli zajam- čila določenih poljskih meja, tem- več le obstoj poljske države. Tudi angleški poluradni list »Times« za- govarja Churchillove trditve in se iz begunske poljske vlade skoraj norčuje. Najbolj pa so Poljski hudi, ko isti list omalovažujoče govori o poljskih ujetnikih in izgnancih v Sovjetiji. Najhujši udarec pa pri- pravljajo Sovjeti zaveznikom s tem, da se jo De Gaulle uklonil Moskvi in kani brez pomislekov priznati za zakonito poljsko vladno od Sovjetov postavljeno osvobodilni komitej v Lublinu.

Romunija je zabredla v hudo gospo- darsko krizo, kar boljševiki stalno povečujejo svoje odškodninske za- hteve. Cene živil, ki jih je ta država zmerom imela na pretek, ne- verjetno naglo naraščajo. Po vko- rakanju evropskih čet je začelo vseh živih občin primanjlovanje, kar je povsem razumljivo sprčo so- vjetskega načela, da se njihova vojs- ka preskrbuje kar na ozemlju, na katerem je. Romunska vlada se mi- sliti rešiti iz zagate s tem, da je raz- pisala veliko notranje posojilo in obljubila posebne nagrade za tiste, ki bodo podpisali znanje zneske.

Prometne in oskrbovalne težave boljšev- iške vojske se kažejo v spremem- bi, katero so boljševiki izvedli v svojem prometnem ministertvu. Do- desanji komisar Jud Kaganovič, Sta- linov tast, se je poslovil in prepri- stal mesto generalu Kovalovu. Urad- no pravijo, da bo prevzel Kaganovič sedaj mesto podpredsednika vlade, torej delo, katero ima že leta in le- ta. Dvoje je možno: da si je z no- vim položajem pridobil krasno ko- rito, ali pa je to način, da tega rde- čega malika počasi spravijo na mrtvi tir.

Privide in upe malih narodov je brez- obzirno razbil ameriški predsednik Roosevelt, ki je dejal, da sploh nih- če nikoli ni podpisal tako imenova- nega »Atlantskega sporazuma«, ki sta ga v letu 1942 sklenila on in Churchill. Takrat so sporazum raz- trobili svetu kot evangelijski vsem ma- lim in zatiranim narodom, da bi jih potegnili v vojni vrtnice. Tisto, kar je Sovjetija počenjala vzlic vsem sporazumom dobri dve leti, je jasno dokazovalo, da pomenjajo ti spora- zumi le krpe papirja, popisane le v tolažbo in vabo malim in nespas- metnim. Kar so prej kazala dejanja, je sedaj potrdil Roosevelt sam.

Združene države igrajo v kitajskih notranjih sporih čudno vlogo. Me- sto dejanske pomoči v orožju, ka- tero so maršalu Čangkajsku obljui- bili že nešteto krat, prihajajo sedaj s predlogi za obsežnejšo preobraz- bo v kitajski notranji politiki. Za vsako ceno hočejo izsiliti od mar- šala, da bi se pogajal s komunisti, ki naj bi bili sprejeti v kitajsko vojsko in dobili mesto tudi v vladi. Čangkajske se sicer s komunisti pogaja, toda kaže, da se bodo raz- govori zaradi neodjenljivosti poga- jalcev zavlekli v nedogled. Na ameriške očite, da je zaradi ne- odjenljivosti zakrivil sedanjo last- no vojaško stisko, pa odgovarja Čangkajske, da bi bil vsem nalo- gam nedvomno kos, ako bi od za- veznikov dobil vsi tisto pomoč, ko- likor so mu jo obljubili.

Nasprotstva v pogledih na vodstvo voj- ne med generalom Eisenhowerjem in angleškim maršalom Montgome- ryjem so nedavno dovedla do iz- ločitve Montgomeryja iz vodilnega kroga v glavnem zavezniškem stanju. Maršal se mora zadovoljiti samo s poveljstvom nad vsemi britanskimi oddelki. Nemška ofenziva, ki je uni- čila bojne črte 1. ameriške armade, je potrdila pravilnost Mont- gomeryjevih predlogov, da je treba opustiti načrte za končanje vojne pred novim letom in se pripraviti na pomlad. Eisenhower, ki se je sodbu pobijal rekoč, da ne sme dovoliti Nemcem nobenega počitka, se je hu- do urezal, kajti nemška ofenziva mu je razodela, da so bili njegovi raču- ni zmotni.

Vojaški položaj v Evropi ob začetku novega leta

Nemška ofenziva na zahodu in njene posledice

Od sredine poletja so postajali vedno pogostejši glasovi, da bo letošnji bojič prinesel prelom, če že ne končno odlo- čitev v tej drugi svetovni vojni. Takih zagotovil niso trosili le na pol ali docela neodgovorni ljudje iz zavezniškega ta- bora, marveč tudi najodločilnejši možje, ki imajo v rokah vodstvene politične ali vojaške niti.

Ni čuda, ako so ljudske množice naše celine te napovedi jemale resno, poseb- no pa v Združenih državah, kjer so ve- deli za Eisenhowerjevo zatrdilo, da jim bo za Božič pripravil najlepše in najra- dostnejše darilo — zmago in za njo mir, v katerih je vsebovano tudi vroče am- riško pričakovanje o dobičku iz kapi- talov, katere so v vojni vložili.

Eisenhower je iz poletnega poteka svojih ofenzivnih nastopov pač sklepal tudi za bodoče in se dokopal do prepri- čanja, da je njegov nasprotnik že tako zdelan, da ne bo imel niti prilike še manj pa sredstev, da bi uredil svoje sile in se uspešno postavil proti ogromni tehnični premoči, s katero je sam na- meraval svoje načrte prignati do zmage.

V luči dogodkov, ki so se v drugi po- lovinci decembra odigrali na zahodnem bojišču, nam postaja jasno, da se je po- veljujoči zavezniški general hudo uračun- al in se je dal voditi po čustvenem za- nosu in fiksnih idejah, da nasprotnik ni sposoben drugega, kakor tihati v obram- bi in v njej vztrajati do neobčutnega po- gina. Kako naj si sicer razlagamo dej- stvo, da Eisenhower ni mogel takoj za- pahnil vdorov in zapreti poti nemškim divizijam v srednjo Belgijo do bližine Dinanta?

Poleg prej omenjenih okoliščin mora- mo navesti še eno. Eisenhower ni imel pripravljenih nobenih operativnih rez- rezerv, torej armade, ki bi jo imel pri- pravljeno za vsako morebitnost, da z njo opravi delo tedaj, kadar bi mu nasprot- nik le poskušal katero zagostiti. Dejstva potrjujejo, da je vojna sku- snja vendarle močan činilec, iz katerega se dajo dobiti koristni zaključki. Ako jih ima zavezniški poveljnik premalo, ni nič čudnega, ker je prekratek čas pose- gal v bojno dogajanje in je svoje dose- gane uspehe počel s pomočjo mornari- ce, letalstva in tehničnega orožja. Dasi- ravno je bil deležen tolike hvale kakor še nihče pred njim, je vendar razočaral zavezniško javnost, ki je morala za pra- zničke namesto zmagovitih poročil brati hrabrila zagotovila, da se je zavezni- kom posrečilo ustaliti fronto na obeh bokih nemškega klina in da je bilo njih- ovemu letalstvu s prekrasnim vreme- nom božičnih praznikov omogočena kar največja delavnost nad nasprotnikovim področjem.

Kdor pozna ameriško javnost, ve, da se ne bo dala tako naglo potolažiti. Če bi izostala le obljubljena zmaga, bi se še našla prepričljiva opravičila. Za to se je potrudil tudi Eisenhower sam, ki je krivdo pripisal premajhni izdelavi vojnega gradiva. Takoj je ameriška zbor- nica sestavila poseben odbor, ki bo to vprašanje razčistil. Mnogo težje pa je omiliti presenečenje javnosti sprčo nem- ške protiofenzive, ki je prišla tako ne- nadejano in so njen udarec čutili prav ameriške divizije.

Nedavni dogodki so dali prav ang- lskemu maršalu Montgomeryju, ki je za-

govarjal naziranje, da si je treba izbiti z glave vse fiksne ideje in privide, ki ima- jo prešibko oporo, ter poslušati stvar- nosti s tem, da se med zimo pripravijo velike zaloge vseh vojaških potrebščin ter izvede usodni naskok na nemške trdnjave spomladi. Zaradi tega naziranja je Montgomery izgubil svoje vplivno mesto v vrhovnem poveljstvu, dogodki pa so mu sedaj dali primerno zadošče- nje. Angleški general — bi smeli reči — se je iz dosedanjih bojev več naučil in je svojega nasprotnika tudi bolje poznal.

Nedvomno so dogodki na zahodnem bojišču takšni, da bodo imeli odmev tudi na političnem področju. Zaradi ve- činskega deleža na zahodnem bojišču so imele Združene države tudi tehtnejšo besedo pri političnih razpravah. Velika Britanija, ki je poslednje čase nenavadno skrbno varovala svojo krlj, je igrala ne- kakkega užaljenca, oziroma se je posve- čala pretežno hudim političnim zaple- tom, ki so jih v zavzetih evropskih drža- vah nujno morala roditi nesoglasja za- veznikov glede razdelitve vplivnostnih področij in glede bodoče usode malih držav, katerim vsak zaveznik skuša kro- jiti usodo po svojem kopitu in jim da- jati svobodo »na obroke«. Jačja in ne- varnejša je bila povsod roka Moskve ka- kor pa vpliv Londona.

Z moskovskim obiskom generala de Gaullea Anglija nesporno ni mogla biti preveč zadovoljna. Proti monopolizaciji, katero hoče ona uvesti vsaj na zahodu, si je Francoz poiskal protitež v Moskvi. Tako bi torej padel v vodo britanski za- snutek o evropskem ravnotežju, pri ka- terem bi sama Velika Britanija ostala vodnik in razsodnik. Francoz misli s po- močjo Moskve okrepiti svoj položaj in doseči vlogo vodilne celinske velesile. Sovjeti so morali dati de Gaulleu velike obljube, ker je de Gaulle kot prvi pri- znal lublinski sovjetski »poljski odb- or« za zakonito vladno in se misli z njim do- govoriti glede varstva francoskih delav- cev, ki se nahajajo na ozemlju poljskega generalnega gubernija. Takoj postane očito, da je de Gaulle stopil čez okvir angleškega zasnuteka in pustil v nemar poljsko vladno v Londonu, ki velja pri Anglosasih še vedno za pravo zastop- nico poljskih koristi.

Poljsko vprašanje, čeprav je stopilo nekoliko v ozadje, se zmerom ni izgu- bilo svoje ostrine. Ker veliki zavezni- ki ne morejo zaradi boljševiške nasilniške trme najti pravične sporazumne rešitve, se zdi, da se končno rešitev tega vpra- šanja prepusti dogodkom samim. Mesto sporazumnega sodelovanja ureja zavezni- ške medsebojne odnose zgolj politika »dopolnjenih dejstev«.

Grške homatije in njih razvoj je tra- ba prav tako gledati v luči zahodnih do- godkov. Sam angleški ministrski pred- sednik, ki se je pred štirinajstimi dnevi hotel postaviti in je povedal grškim pre- kucuhom tisto, kar jim po pravici gre, se je na božični dan ne pričakovano sku- paj z Edenom prikazal v Atenah in za- čel pogajanja z uporniki. Dolge ure je razpravjal z nadškofom Damaskinom, ki bo predsedoval sestanku ELLASovih vo- diteljev in angleških velmož. Toda vzlic tej odjenljivosti je Churchill takoj po prihodu doživel nezavidljiv pozdrav: policija ga je zadnji hip obvarovala ne-

sreče, ker je iztaknila v odvodnih kana- lih njegovega hotela skoraj za tono mo- čnega razstreliva. Churchillova pot doka- zuje vso ostrino grške zadeve, ki se raz- vija v škodo Londonu in odločno druga- če, kakor pa bi se smela po črki zave- zniških dogovorov.

Nemška ofenziva na zahodu

je prišla za zavezničke docela nepriča- kano, sicer bi bili prav gotovo že prve dni slišali o njihovem čelnem protinapa- du, oziroma o organiziranih protiidar- ch.

Nemška napadalna sila je udarila na 100 km širokem bojišču proti srednji Belgiji in Luksemburgu in je prerezala cesto Liege — Bastogne — Arlon. Močno bočno varstvo je omogočilo, da se je srednja napadalna ost pomaknila proti zahodu in je zasedla že Rockefeller ter pro- drol do bližine Dinanta.

Na desnem nemškem krilu, ki je ob- vladalo St. Vith in ujelo tamkajšnje am- rikansko posadko, je šele čez več dni nastopil ameriški odpor. Da je prišel do izraza v sunku oklepniških oddelkov, ki so hoteli ogroziti nemški bok in vzeti sredini napadalni zaagon. Vsi ti sunki so bili prestraženi in so običali pri Stave- lotu.

Amerikanska 1. armada, ki je na tem odseku držala svoje črte, se ni mogla zadosti naglo umakniti in je zato morala plačati visoko ceno za presenečenje. Šte- vilo ujetnikov, ki jih bremo v nemških uradnih poročilih, so hude. Dozdej je bilo sporočeno, da so Amerikanci izgu- bili nad 700 oklepnikov in oklepniških vozil poleg več stotin letal, katere so zbila nemška lovška letala, ki so v veli- kem številu nastopila nad bojiščem in varujejo prodor svojih kopenskih čet.

Bojišče se je od meje preneslo na re- ko Ourthe in v sredino preko Luksem- burga so Nemci prestopili na več kraji- h. Za njimi so zastale večje ameriške skupine, posebno v Bastogneu, ki so ga napadale obkolili in potem zavili na- prej proti zahodu.

Še daljnosežnejše posledice pa je ofen- ziva rodila za lotaringijsko bojišče. Na mah so pojenjali čunki ameriških di- vizij proti Posarju, izpraznilo se celo Dillingen in morali opustiti precej mo- čna predmestja, katere so si izbojevali po silnih žrtvah na desnem bregu Saare.

Kakor vidimo, se je na mah spremenil položaj na vsem zahodnem bojišču z iz- jemo Zgornje Alzacije, kjer so na kol- marsko področje še zmerom in stano- vitno pritiskale tri divizije, dve franco- ski in ena ameriška. Pri Bitschu, kjer so se Amerikanci zajedli najgloblje v utrbe stare Maginotjeve črte, so boji pojenjali ali pa so Amerikanci prešli v obrambo. Nemški oddelki so si izboje- vali več važnih višin in novih postojank.

Ako rečemo, da se je položaj na sre- dini docela zaobrnul, je pa značilnost obeh bojiščnih bokov v tem, da so mo- rali Amerikanci omiliti svoje napade, ker se je zaradi pomanjkanja operativnih rezerv pokazala nujna potreba, da divi- zije s skrajnih koncev bojišča pohite proti sredini reševati položaj.

V celoti so Amerikanci po doslej zna- nih poročilih imeli tolikšne izgube, da

Balkan proti boljševizmu

Glasilo Vlasovljevega vseruskega osvobodilnega gibanja »Volja naroda« piše pod naslovom »Balkan proti boljševizmu« tudi tole:

»Boljševiška agitacija je v prete- klem času špekulirala na simpatije balkanskih narodov, zlasti Srbov in Bolgarov, do Rusije.

Sedaj pa, ko so balkanski narodi spoznali boljševike iz lastne izkušnje, so se prepričali, da nima boljševiški rdeči imperializem ničesar skupnega z rusko nacionalno ideologijo.

Srbski prostovoljski kor- pus, zbran po generalu Ne- diću, se je umaknil iz Srbije.

V gozdovih Srbije so močnejše skupine srbskih kmetov, ki se kot re- vedni Srbi ne morejo poravnati z boljševizmom. V Sloveniji pa je protiboljševiške moči zbira- jo okoli generala Rupnika.

V Bolgariji nastajajo samostojni na- cionalni odredi, ki delajo v zaledju svetjske armade in motijo redne do- bave in zveze. Bolgarska nacionalna vlada je začela z organiziranjem bol- garske osvobodilne vojske pod povelj- stvom polkovnika Ivana Rogozarova.

Govoriti o značaju vseh teh sil je še prezgodaj. Praktično so vse v bol- nem stanju ali v prvem razvoju ali reorganizaciji, toda to je že dovolj, da lahko rečemo, da se bodo vsi ti bal- kanski narodi kmalu vključili v skup- no fronto borbe proti boljševizmu, ki jo bodo vodili brez kompromisov do končne zmage nad njim.

bodo morali vsaj sedem divizij prenoviti preden bodo smeli začeti z novimi zma- hi proti Renu. Če se je kdaj otipavo- čutilo, kaj pomeni čas, se čuti prav se- danj, ko se je na zahodu položaj delno zasakal in bodo Amerikanci mora- li pravljati tisto, kar so sedaj izgubili.

Nobenega vpliva na evropska bojišča nima

osamljeno italijansko bojišče

kjer se vrste velenapadi za velenapadom, ki so pa vsakokrat zelo kratki. Britanska osma armada naleti vsakokrat, kadar z bobnečim ognjem butne v nemško obram- bo, na tolikšne ovire, da jim ni kos.

V loku, ki se razteza od Ravenna proti zahodu mimo Bagnacavalla do Faenze, so Britanci napeli vse sile, da bi zahodni krajec tega loka izravnali in ga potisnili proti zahodu. S tem bi izsilili nekaj več prostora za svoje sile, ki se zmerom ne morejo s pobočij Apeninov v ravnilo. Ta- ko so vzprijorili 20. decembra velenapad severno od Faenze in so samo na deset kilometrov širokem pasu izstrelili nad 100 tisoč granat. Potisnili so nemško črto na- zaj le za dva kilometra. Naslednji dan je silovitost ropot pojenjala, vendar se jim je posrečilo prekorčiti Lamone. Hip nato so potisnili pri Ravenni; ker pa ni šlo, so prenesli težišče na odsek jugozahodno od Faenze in izsilili nekaj krajevnih vdorov.

Boljševiki še niso mogli svetu razgla- siti, da so vzlic strašnim žrtvam do- segli toliko zaželeni cilj in razbili ob- rambo

okrog Budimpešte

Z ogromnimi silami so se zagnali proti Stolnemu Belemu Gradu in ga v hudih po- uličnih bojih zavzeli. Toda s tem je bilo njihove boje sreče med Blatnim jezerom in jezerom Valencze tudi konec. Mahnili so jo zato naravnost na sever in se v zahodne strani približali budimpeštanskemu zaledju. Hkrati so napeli vse sile, da bi obvladali naravne in obrambne zapre- ke vzhodno od madžarske prestolnice. Prišli so čez pogorje Matra v dolino re- ke Ipoly in od tam sunili tudi do reke Grana in čez njo. Toda branilci so jih vrgli nazaj.

Zato so pritisk ojačili proti severu in začeli napadati slovaško mejo. Čez go- gorje Mueck se uredili prodor do Slo- venske in prenesli središče bojev v bližino kraja Rimavska Sobota. Tudi ob reki Sajo so napredovali, vendar so morali zaradi protinapadov nemško-madžarskih oddel- kov prepustiti precej osvojenega ozemlja branilcem. Boljševiški pritisk proti Ko- šicam je bil stalen, pa brezuspešen.

Prav blizu Budimpešte so se spopadle močne oklepniške sile. Nemška napadal- na letala so uničila veliko sovjetskih oklepniških vozov in občutno poma- gala, da je bilo sovjetsko napredovanje počasno in silno drago. Čeprav so boljševiki vezali precej večje sile, vendar kaže, da vkljub najboljši volji in silnim naporom niso mogli niti za trenutek vplivati na potek bojev drugod, še manj pa olajšati skrbni generalu Eisenhowerju. Iz optimi- stičnih uradnih ocen madžarskega bojišča bi smeli sklepati, da soveti še niso do- segli nobenega končnega uspeha in da tudi to bojišče še ni izpravo vseh branilskih sil. Razne okoliščine bi celo govorile v prid naziranju, da utegne tudi to bojišče v bližnji prihodnosti doživeti presene- tljive spremembe v korist nemško-madžar- ske obrambe.

Boljševiška vojska je v preteklem te- dnu poskušala z dvema velenapadoma pokazati svojo udarnost in si je za cilj izbrala Kurlandijo pri Saldaju in Jelgavi. Sreda jim ni bila naklonjena. Ti napadi so vnovič potrdili trdnost tudi tega skrajne- ga boka vzhodnega bojišča ter sovjetsko nemoč.

Nemška bojna skupina

na Balkanu

je svoje orožje porabljala v pretežni ve- čini proti tolovajem, ki so po zapovedi Moskve skušali motiti njene premike. Razbitih je bilo veliko tolp v Bosni in Sremu, ko so hoteli pomagati rdeči voj- skam, ki se skuša zasidrati v deželi.

Delniška družba pivovarne

»UNION«

V LJUBLJANI

želi vsem svojim odjemalcem

srečno novo leto 1945

Januarska Titova amnestija

— nova rdeča sleparija

»Radijski vestnik«, ki ga izdaja »Komisija za agit-prop pri izvršnem odboru OF«, je 24. novembra 1944 prinesel naslednje poročilo:

Dne 21. novembra se je vršila seja predsedstva AVNOJ-a. Na tej seji je pristojnoval tudi predsednik NKOP-a Josip Broz-Tito, ki je predlagal odlok o amnestiji za osebe, ki so sodelovale v četniških enotah Draže Mihajloviča in v enotah hrvaških in slovenskih domobrancev. Soglasno je bil sprejet predlog in odlok o amnestiji, ki pravi:

Čl. 1. Daje se splošna amnestija vsem osebam, ki so bile v četniških enotah Draže Mihajloviča, ali jim pomagale, ali ki so sodelovale v enotah hrvaškega in slovenskega domobranstva.

Čl. 2. Ta amnestija se nanaša tudi na one osebe, ki se nahajajo v sestavi teh enot, če jih do 15. januarja 1945 zapuste in se prijavijo vojaškim oblastem Narodno osvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije ali pa organom civilne oblasti Narodno osvobodilnih odredov.

Čl. 3. Amnestija za dela iz čl. 1. se daje brez oziroma na, ali je kazenski postopek uveden, sodba izrečena ali je postala izvršna.

Tako pravi Titov odlok. Kako se pa ta najnovejša in nepreklicno poslednja rdeča amnestija izvaja v dejanju, pričajo naslednja dejstva:

Pri domobranskem pohodu v Belo Krajino, kjer so se v najtežjih vremenskih in ozemeljskih okoliščinah izkazali domobranski udarni bataljoni z nadčloveško vzdržljivostjo in vztrajnostjo, so nekateri borci po štirih dneh in nočeh borbe in snega zaostali, izgubili zvezo z glavnino ter prišli v roke rdečim tolovajem. Eden od teh, ki se je rešil, pripoveduje:

»Ko smo se vračali od Koprivnika proti Kočevju, smo si morali utirati pot skozi številne zasede. Ob neki taki priliki sem bil poslan v levo pobojnico, kjer sem bil skrajni na levi. Bojni metez me je oddaljil od tovarišev, tako da sem zašel. Hodil sem naprej v dozdnevni smeri. Prišel sem na vrh hriba, od koder sem videl v dolini vojske. Na moji klic se niso pravilno odzvali. Le eden mi je zavpil: »Če si iz prve, pridi dol!« Ker ima vsak komunistični bataljon seveda tudi prvo črto, sem jo rajši mahnil na svojo roko naprej.

Kmalu sem spet prišel do dolinice. Kar zaslišim za seboj vpije:

»Pazite, da ne bo ušel! Živega moramo dobiti!«

Kot tolpa volkov se je usulo z vrha dolinice kakih 50 komunistov, ki so vsi dirjali za menoj. Napel sem zadnje sile, da bi ušel čez rob. Ko pritečem do grebena, zraste tik pred menoj postava v neki uniformi. Videl sem v mraku, kako je razpel obe roki, da bi me zagrabil. Pa sem ga prehitel s puškinim kopitom. Nesreča je hotela, da se mi je zlomilo kopito. Ker so se bližali že drugi komunisti in sem videl, da jim po ravni nem bom ušel, sem se spet obrnil v dolino.

Ko poskusim uiti na drugem mestu, se je igra ponovila. Tedaj sem spoznal, da imajo komunisti dolino okrog in okrog zasedeno. Kjer koli sem namreč skušal uiti v gozd, me je lovila straža, pa pa sem jo ubral v dolino, se je vrnila na svoje mesto. Tako so me lovili eno uro.

Dobro sem vedel, da sem kakor miš v pasti, a vdal se nisem. Hotel sem izsiliti vsaj svojo smrt, kajti tisti klic, da me morajo dobiti živega v roke, me je navdal z grozno slutnjo.

Ko so komunisti uvideli, da me tako ne dobe, so poslali večjo tolpo za menoj. Lovili smo se po dolini. Spočetka hitro, nazadnje pa že čisto počasi. Enkrat se mi je eden približal na nekaj korakov. Vrgel sem mu bombo v prsi. Videl sem, da je padel.

Od tedaj so hodili za menoj vedno v razdalji vsaj deset metrov. Moči so mi pošle. Komunisti pa so mi klicali: »Nič se ti ne bo zgodilo, če v miru počakaš.«

Na ta klic sem obstal. Prijeli so me, mi vzeli dokumente in me gnali po planjavi do nekega kozolca. Tam sem videl privezana še dva domobranca. Privezali so še mene. Nato sem omedlel.

Zjutraj me je zbudil stražar, ko me je odvezoval. Videl je, da ne bo nič z menoj, in me je pustil prostega. Zaslišal sem obupne klice in prošnje z drugega konca kozolca. Se ves omočen od preostanih naporov sem v jutranji megli in somraku komaj razločil postave šestih komunistov in dveh civilov v plaščih. Spoznal sem, da sem — na morišču.

Pretrpljivo je bilo vpitje obeh domobrancev. Prosila sta, naj ju ustrele. Pozoren sem postal na dogajanje in tedaj sem videl: komuniste so obena rezale prste, členek za členek. Fant je tulil, ko mu je odrezala ud. Nato je malo poknilo in videl sem, kako je nekaj vrgla stran.

Tedaj sem začutil v sebi nadčloveško moč, toda nisem imel nič takega pri sebi, da bi potolkel to zverjad.

Videl sem, kako so prvemu domobrancu z noži šarile okoli glave. Ne vem, ali so mu rezale ušesa. Slišal

sem, da je vpil bolj sikajoče in bljuvajoče, kakor da bi mu kri zalivala sopolja.

Gledal sem, kako so ga zaklale. Tedaj sem vprašal stražarja:

»Kaj mislite narediti z menoj? Ali me boste ustrelili?«

Odgovoril mi je:

»Kaj boš čakal tole? Naredili bomo po svoje. Saj vidiš kaj!«

Ugibal sem, zakaj mi je tako odgovoril, ali zato, ker sem se mu smilil in mi je prigovarjal beg, ali zato, da bi poskusil bežati in bi potem še bolj imeli piko name.

Odločil sem se, da bom izsilil svojo smrt s strelom ali vsaj tako rano, da ne bom toliko čutil. Malo sem se še potulil. Komuniste in oni prikazni v dolgih plaščih so bili zaverovani v svoj posel tako, da niso nič slišali. Vedel sem, da so dolino prav zato tako zastražili, da bi tukaj v miru klali zajete domobrancelje. Vpitje in kriki ubogih fantov so odmevali po kotanji. Videl sem, da prihaja vrsta name.

Tedaj sem udaril stražarja pod brado in planil. V megli so zasledovalci izgubili sled za menoj. Precej sem se oddaljil od njih. Odvrgel sem vse znake in kapo in zažvižgal sem kratko melodijo, ki sem jo prej slišal od tolovajev, ko so prignali pod oni kozolec še nekaj zvezanih civilistov.

Od začetka na beg še mislim nisem, hotel sem le izsiliti lažjo smrt. Ko pa sem videl, da mi gre po sreči, mi je pogum raste.

Na moj živžv se je res oglašil stražar. Nič hudega slutecemu se približam na korak in ga vprašam:

»En belček je ušel. Ali ga ni bilo nič tod?«

»Nič«, je odgovoril, »imamo namreč strog ukaz, da nam ja nihče ne uide.«

V tistem ga pa lopnem po prezeblu buči, pograbilim titovko in jo ucvrem po hosti. Slišal sem vpitje za seboj, kroglo so sikale ob meni, jaz sem pa tekkel na življenje in smrt. Slišal sem še, kako so se komunisti drli:

»Zakaj nisi bolj pazil?« Oni pa nazaj: »Saj sem pazil!«

Tekel sem, dokler sem mogel. Nato sem se zari v skalno razpoko in se z vejami in listjem pokrili. Trikrat so lezle patrrole prav tik mene in me iskale. Slišal sem kletvinne in prekanje. Pridrževal sem diha in napejal mišice, da bi me od mraza drgetajoči udi ne izdali. V mislih sem delal križe in v stiski klical Boga na pomaganje.

Navrnost je prešla. Čakal sem noči. Po žepih sem zbral poslednje razmočene bonbončke in jih željno polizal. V dolgih urah čakanja so se mi podile po glavi silne misli o preživeli grozotah. Marsikaj mi je tedaj postalo v tisti mokri kamnitni špranji jasno kot beli dan.

Tako sem se spomnil pred našim pohodom v Belo Krajino razglašene in ponovno podaljšane »velike amnestije«. Spomnil sem se usode Turjaka, njegove kapitulacije in njegove amnestije.

Ko se je znočilo, sem prav previdno hodil naprej v smeri, ki se mi je zdela pametna. Po večerni hoji sem se približal cesti, od koder sem čul korake, ropot vozov in orožja. Na ugodnem mestu sem del časa opazoval komuniste, nato sem nataknil titovko in koračil mednje. Rekel sem, da sem se v boju z belimi izgubil, si izmisli neko brigado in se pomešal mednje, saj tudi oni niso imeli vsi orožja. Povedali so mi, da gremo napadati Kočevje. Bili so slabo oblečeni, raztrgani, mokri in skrajno razdraženi. Kleli so vse, najbolj pa lastno komando, ki jih goni v tako tvegano stvar.

Hodil sem tudi med velikimi živinami, ki so imele zlate trakove na rokavu — generali. Videl sem one rjave »tanke« in »topove«. Čim bliže smo bili Kočevju, tem bolj se je nerazpoloženje stopnjevalo. Kmalu smo zaslišali tudi pokanje. Ko so prve krogle zažvižgale nad našimi glavami, se je vse zagnalo v zaklone. Z najsurovejšimi kletvinami in breami so komandanti gnali moštvo naprej. Jaz sem se spretno ogibal, kakor je pač kazalo.

Proti jutru so naši naredili izpad. Tedaj je vse panično bežalo. Stisnil sem se v jarek in pričakoval odreditve. Prišel sem v Kočevje, postal sem spet človek. Od preostanih naporov so se mi sicer roke tresle, a v sebi čutil sklep kakor kos jekla v prsih: »Komunistu ne bom nikjer prizanašal, tolkel ga bom, kolikor mi Bog da še srčnih utripov. Če padem v boju, vem, da je to veliko laže, kakor pa postati od komunizma kakor koli odvisen!«

Enkrat za vselej pa tudi vem, kam rdeči pes tace moli s svojimi amnestijami! Goljufije in amnestije so nam dovolj krvavo, a še pravočasno odprle oči!

7. oktobra je šla iz St. Vida pri Stični skupina domobrancev na oddih v Novo mesto. Pridružil se jim je še domobranec Novak Ant., star 22 let. Ze skoraj leto dni ni videl svojih domačih in hotel je izrabi to priliko, da jih mimogrede obišče.

V Starem trgu pri Trebnjem se je oglašil v gostilni Zoreta Alojzija »pri Godnjavcu«. Misli je, da se bo nekako okrepčal... Tolovaji sami so

pravili, da ni pil žganja, ampak nekaj drugega...

Kmalu po zaužitju pijači se je začel opotekati. Vsi, ki ga poznajo, izjavljajo, da ni bil nagnjen k alkoholnim pijačam. Ko je privozil po cesti posestnik Udovič Ignacij iz Blešnje vasi, ga je še sam prosil, da ga vzame na voz, da dohiti domobransko kolono. Ze po dveh minutah vožnji je v Kamni gori omahnil z voza. Voznik ga je pobral, ga peljal naprej ter pred trgovino Travizan v Dol. Nemški vasi dal z voza ter nadaljeval svojo pot. Z balkona hiše, pred katero je ležal nezavestni domobranec, sta se smejali komunistični aktivisti učiteljici Prpar Slava, žena zloglasnega Vrbinca, in uradna »radioposlusalka« za komando mesta Trebnje Jožefina Kocjančič, kateri sta poslali sina učitelja Jakopa, ki je sedaj zaprt v Novem mestu, po tolovaje, ki so bili v bližini skriti. Ker jih takoj ni bilo, so šli ponje Kocjančičeva. Mežan Franc, kovač in zaščitnik, ki se sedaj nahaja v novomeških zaporih, ter njegova žena Marija.

Ko so tolovaji prišli, so še vedno nezavestnega domobranca naložili na ročni voziček in ga odpeljali proti Starem trgu, tam pa prisilili posestnika Omahna, da ga je, čeprav nerad, peljal do rajonskega odbora na Primštal, kjer so ga opoljuvili tako, da je po njem kar teklo. Pokradli so mu seveda vse, kar je imel pri sebi, med drugim tudi novo uro in ves denar. Od tam so ga odpeljali proti Zagorici v mirenski dolini.

Ko se je domobranec zavedel, so ga vprašali, kje je. On se jih ni nič bal ter odgovoril: »Vem, tam, kjer se berejo partizanski časopisi.«

In zopet: »Veš, kaj mi s teboj lahko napravimo?«

»Vem, kaj boste z menoj napravili, le storite to čimprej!«

»Zakaj se ti boriš?«

»Jaz se borim za slovenski narod.«

»In kdo bo zmagal? Rdeči ali beli?«

Pismo nepozabnemu tovarišu - Borisu Kidriču

»Bilo je, tovariš Kidrič, v Starem Logu na Kočevskem. V letu »svobode«, ko so le železnice varovali strahopetni svojski policajci. »Raubar komanda« je tedaj prav dobro cvetela. Se še spominjaš tega, tovariš Kidrič? Od tega ni dolgo, dve leti. No, pa kaj je to zate? Ti itak vedno veš, kje se ti glava drži (kadarkoli je treba bežati). Ali kadar Ti bežiš, bežiš prvi, ne zadnji. Razumem — ker je Tvoja glava več vredna nego moja. Pa pustiva to.

Torej Starega Loga se gotovo dobro spominjaš! Pa tudi če ne, saj Ti ga jaz, hočeš, nočeš, priključim v spomin. Da pa ne bova izgubljala besedi, Te kar naravnost vprašam: Ali Ti je še kaj v spominu Tvoj pisarček »tovariš Milko?« »Tovariš pisarček« se Te namreč še prav dobro spominja in naj se trudi še tako, ne prideš mu iz spomina. Tudi Tvojih dejanj in besedi mu ni nič ušlo. Bil je zelo zvedav in Te je večkrat kaj vprašal. Ti si mu ta vprašanja štel v dobro, ter s tem potrđil njegovo zanesljivost. Večkrat je moral biti zelo previden, kajti zvesto oko Tvoje »policije« ga je budno spremljalo kjer koli je hodil. Toda ni se dal ugnati v kozji rog.

Tega pisarčka nisi imel dolgo, pa že to je zadostovalo za »tovariško« zblizanje. Z dneva v dan Ti je zvesto pisal na stroj smrtne obsodbe in nardebe. Včasih so se mu kar lasje jezili. Hočeš, nočeš, moral je; kajti pri Tebi je vel oster duh »matilide«, ki si jo pogosto zverinsko uporabljal. Ubogi pisarček se kar nič ni mogel izvzeti v »osvoboje« ozemlje, ker je več ko preveč smrdele po »matilidi«, čeprav si mu Ti sam večkrat stisnil pest v pozdrav in ga smatral za »tovariša«. »Tovariš« so ga rade imele, ali on je imel o njih svoje predsode. Njegova obleka se je otepala tudi »plemeniti« uši.

Tudi s spominom nate Ti lahko postrežem. Tebi utegne prav to pozvračiti mnogo skrb.

Prav v istem kraju je bilo, konec julija. Z vseh strani se je slišalo: volitve, volitve...! Niti najmanj nisem dvomil o tem, da boš Ti zopet izvoljen. Res, nisem se varal. Priznaj, največ so k temu pomagale »tovarišice«, ki si jim bil pravi »heroj«. Jaz bi pa to besedo drugače napisal.

Volitve in zopet volitve... Kako ponosno si jahal na konju, obdan od »tovarišic« in »tovarišev«. Skoraj se mi je poridila zavist, ali samo za trenutek. Danes ne bi hotel za nobeno ceno menjati s Teboj. Sem iz srca srečen, da sem lahko »uboga domobranska para«, pa imam mirno vest.

V prejšnjem veselju, ker si zmagal na volitvah, si se ozrl zopet enkrat na ubogo rajo, ki je dobila pravico do raznih vprašanj in odgovorov. Med njimi sem bil tudi jaz, Tvoj pisarček »tovariš« Milko.

Vprašal sem Te, morda se še spominjaš (ali pa se spominjati nočeš): »Kaj bi naredili mi v primeru anglo-ameriškega izkrcavanja na Balkanu?« In kaj si mi odgovoril? Se še spominjaš, »tovariš«? Kak način bi se

Odgovoril je s ponosom: »Mi bomo zmagali in ne vil!«

Na te besede so se vsi spogledali. On pa jim je še zabrusil: »Vi ste izkoriščevalci slovenskega naroda!«

To zaslišanje je bilo pri kozolcu, kjer je bil privezan. Nato so ga še trdneje zvezali in ga odpeljali v klet, ga vrgli na tla, da je moral ležati na trebuhu. Ob mraku so ga odvedli v bližnji gozdiček nad vasjo. Med potjo je izrazil željo, da bi rad še enkrat videl očeta in mater, a za to prošnjo se ni nihče zmenil, le rdeči rabelj ga je s tako silo udaril, da se je z glavo dotaknil tal. Sicer sta se slišala dva strela, vendar ko so ga 4. decembra odkopali, se je izkazalo, da ni bil ustreljen, ampak živ pokopan. V pol metra globoki jami je ležal vzrak, glavo je imel globoko nagnjeno nazaj, roki na hrbtu trdo zvezani pod seboj, lica vsa razrezana, na zvezanih nogah pa so ležale tri težke skale. Od ramena do zapestja so mu bili izrezani jermeni in šele izkop je razjasnil, zakaj je pokojni pred smrtjo tako strašno kričal, da se je kričanje razleglo daleč naokrog.

5. decembra je bil ob veliki udeležbi sočustvujočega občinstva prepeljan in pokopan na domačem pokopališču pri Sv. Marjeti na Ponikvah.

Kakor smo že poročali, se je zadnjega pohoda v Belo krajino udeležil tudi Meničaninov udarni bataljon. Pot do Črnomlja je bila dolga in zelo težavna, fantje štiri noči niso nič spali, zato se ni čuditi, da so nekaj domobrancev pogrešili. Dva od teh sta se 23. novembra srečno vrnila.

Prvi je bil domobranec Dular Jože. Ostal je zadnji dan akcije v gozdu nad Koprivnikom povsem sam. Kmalu so ga opazili tolovaji in ga začeli loviti. Hoteli so ga za vsako ceno dobiti živega, zato je hrabri borec z dvema ročnimi granatama, ki ju je imel še pri sebi, ubil dva tolovaja, ki sta se mu preveč približala. Ko je bil tako brez orožja, so ga ujeli.

Nekaj časa so ga vodili po kočevskih gozdovih, končno pa priveli k dvema drugima domobrancema, ki pa ju Dular ni poznal. Ves čas so ga seveda pretepali. K tema dvema so ga postavili v vrsto kot zadnjega. Prišlo naj bi se mučenje, ki so ga opravljal tovarišice. Niso bili toliko divji tolovaji kakor njihove tovarišice. Začele so pri prvem, in sicer so se spravile na prste. Najprej so mu jih na členkih malo narezale, nato pa odlamljale.

Ko je Dular videl, kaj se godi, je s pestjo udaril bližnjega stražarja po zobeh in zbežal. Ker je bila megla, se mu je beg posrečil.

Drugi je bil domobranec Sinjur Anton. Ta je na poti s Koprivnika v Kočevje zaradi teme zašel na stransko pot. Ko se je vrnil na glavno cesto, je bila na cesti še kolona 15-20 tolovajev. Nagovorili so ga v nemškem jeziku. Misleč, da so Nemci, jim je dopovedal, da je domobranec iz Meničaninovega bataljona. Tedaj so mu vzeli kapo in jo potepali, njega pa razorožili.

Dovedli so ga do neke hiše, mu zamenzali hlače, roke pa zvezali. Preden je stopil neki tolovaj v uniformi stotnika in mu v nemščini nekaj prebral, česar pa Sinjur ni razumel. Vprašal je drugega tolovaja, kaj to pomeni. Dobil je odgovor v hrvaščini, da bo likvidiran.

Ko se je rdeči komandant oddaljil je potrgal vezi, s katerimi so mu zvezali roke, in zbežal. Komaj pa je začel teči, so že divje streljali za njim, a ga k sreči niso zadeli. Ko je šel potem naprej po poti, je srečal dva tolovaja. Začel je nanju streljati s pištolo, katere mu v temi tolovaji niso vzeli, in oba sta takoj zbežala. Nato se je napotil na slepo srečo dalje in prišel v vas, kjer so mu povedali, kje je Kočevje. Tja je tudi srečno prispel v četrtek, 16. novembra.

Taka je torej najnovejša rdeča amnestija v dejanju. Enaka, kakor je bila lani na Turjaku, kakor je bila pred 15. septembrom in po njem in kakršna bo do 15. januarja in naprej. Vaba za kaline, pesek v oči tujni, toda domobranci in z njimi vsi Slovenci vemo, kako je s to rečjo.

Zato bo navzlic najnovejši Titovi amnestiji govorilo med nami in med tolovaji samo eno — puška!

Dobiš me nekje v Ljubljani. Upam, da se ne bova zgrešila.

Se nekaj mi je prišlo na misel. Kako je kaj Tvojem zvestemu »tovarišu« krščanske sorte. Moje poznanstvo z njim je starejše nego najino. Sega še iz časov solskih klopi. On profesor — jaz učenec. Sicer pa me je on prvi pozdravil ob »vstopu na »osvoboje« ozemlje.

Tudi o njem in njegovi »svobodni« krščanski ljubezni marsikatero krepko hranim. Pride na vrsto, tako ali tako.

Zadnje čase ni nič kaj dosti slišati o Tebi, »tovariš« Kidrič. Kaj si se tudi Ti že spravil na varno kakor vsi drugi? Tla se majoje pod nogami, Tebi pa se tresejo hlače. Kaj ne, »tovariš«? Vse Ti gre po zlu. Tudi Tvoja zavezništva Sovjetska Rusija, na katero si stavil toliko upa, Ti je začela kazati pete kakor Tvoja bosopeta raja na svetel in petek. Poleg tega Ti pa še »zavezniki« odredijo pomoč, in jamejo na vso sapo preganjati »tovariše«, ko jim je itak voda v grlo teče, tako da sam ne veš, na koga bi se obrnil, da bi te rešil iz mlake v lužo. In kaj se celo sliši: da so »zavezniki« jeli ustanovljati belo »tovariš« v Ljubljani. Grozno je neki »tovariš« v Ljubljani. Grozno je bil v skrbih. Srca nekaterih ljubljanskih gospodincev tudi še bijejo noč in dan v skrbih zate. Ali, obkrito rečeno, te so — redke. Ostale »tovarišice« so se jelo s srcem navduševati za — domobrancelje. Verjemi, tudi domobranci so nekateri prav prikipni in so osvobodili marsikatero srce, Tebi namenjeno. Škoda, da jih še nisi videl pri osvajanju, pa naj si bo to »osvoboje« ali »srečene« ozemlja; ker si v borbi vedno zadaj — dekleta pa ljubijo le junake, ne pa — šleve. Povabim Te, da prideš brez borbe, kakor si hodil za hrbro savojske vojske v Ljubljano na obisk. Če Te enkrat zades pot kar tako mimogrede v Ljubljano, se tudi pri meni kaj oglasi. Pokažem Ti uniformo, v kateri ti Tebe ne bi bilo treba biti sram.

Se marsikaj bi Ti povedal lepega, pa si gotovo tišiš ušesa. Spodobiti se, da mi vrpeš obisk. Saj veš, med »tovarišic« je taka navada. Dokaj lepega so bova pomnila, ko me obiščeš: če ne bom primoran jaz poiskati Tebe. Gorje pa, če Te pridem. Ni dvakrat reči, da bo takrat govorila namesto mene moja »matilida«.

V nadi, da se še srečava, Te pozdravlja tvoj nekdanji pisarček »tovariš« Milko.

Uganka

1.

Po naši zemlji hodijo in puške, bombe nosijo; pred njimi vsi ljudje beže, za njimi le uši hite. Povej, povej mi zdaj mladina, kdo ta prečudna je družina.